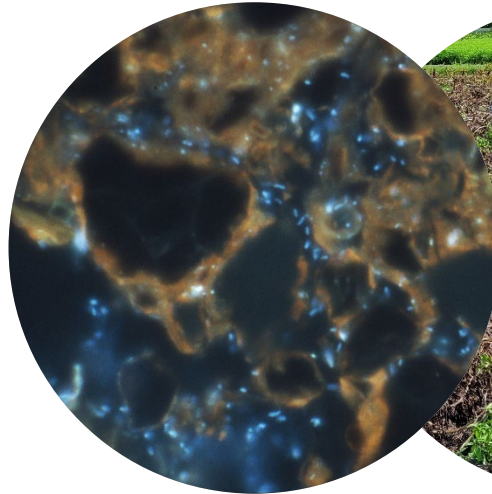

Van Fytopathologie naar Gewasbescherming

- Ecologische interacties in de bodem -

Joeke Postma – 16 november 2023 – KNPV Najaarsbijeenkomst

Stelling 1: Om impact te maken moet fytopathologie samenwerken met andere disciplines

- eens → zitten
- niet eens → staan

Mijn eigen historie - 45 jaar fytopathologie

- 1978 studie Plantenziektekunde in Wageningen = N14
- 1980 doctoraalvak Gerrit Bollen: effect van compost op ziektevering tegen plantenpathogenen
- 1984 baan bij Instituut voor Plantenziektekundig Onderzoek (IPO)
- Tussentijds 4 jaar bodembioologie op het Ital
- Daarna fusies van de instituten: IPO → PRI → WPR → WUR

'Ecologische' interacties - vakgenoten

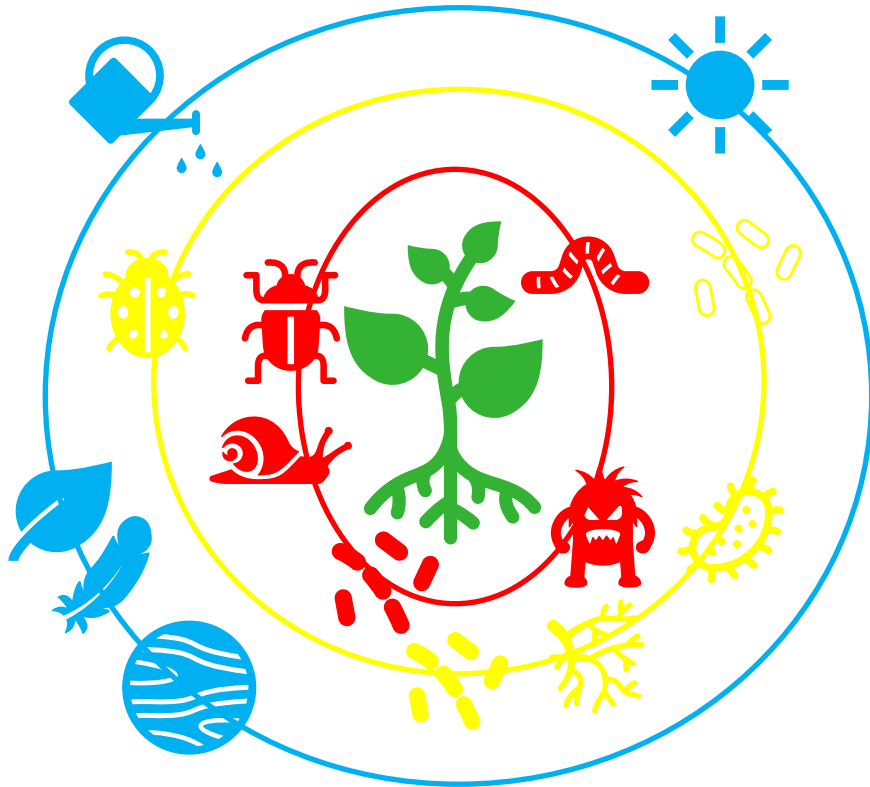
- KNPV werkgroep Bodempathogenen en bodemmicrobiologie

Historie fytopathologie: als discipline of als onderdeel van een groter geheel

- “**Fytopathologie** of plantenziektekunde is de studie van de interactie tussen planten en plantpathogenen met als doel het ontwikkelen van strategieën voor de preventie en bestrijding van plantpathogenen”. definitie Wikipedia
- Ritzema Bos was een generalist en vond dat je als phytopatholoog van alle markten thuis moest zijn. Na zijn vertrek (1920) werd de **roep tot specialisatie** steeds groter. Quanjer wordt dan **hoogleraar Phytopathologie**. Uit 125 jaar KNPV
- Vanaf 1970 opkomst van **geïntegreerde bestrijding** → Integrated Pest Management (= IPM). Uit 125 jaar KNPV

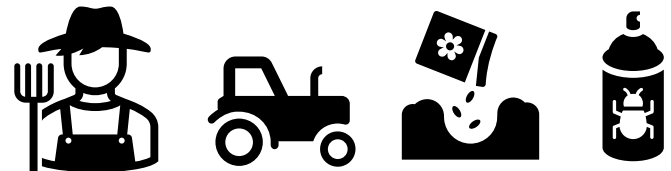
Meer interacties: plant – pathogenen –...

Biotische factoren

Abiotische factoren

Management door de boer

NU: Integrated Crop Management (ICM)

- Raamwerk voor een systematische aanpak van ziekten, plagen en onkruiden → geheel van gewasmanagement

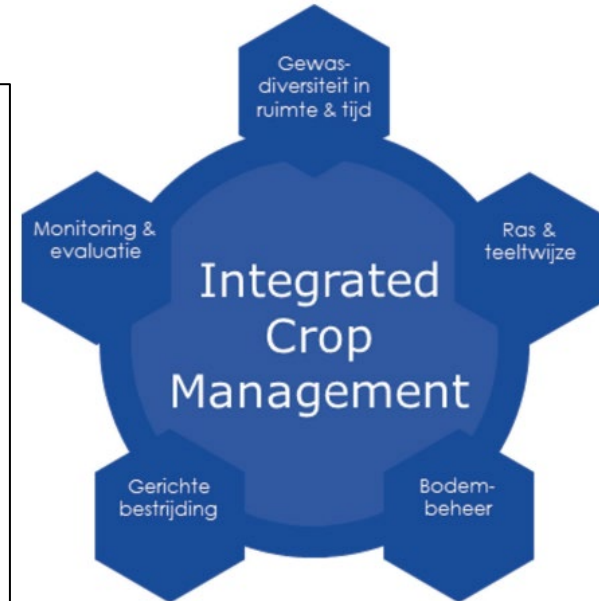
Pijler 1 | Gewasrotatie in ruimte en tijd

Pijler 2 | Robuuste rassen: sterke rassen, die zich goed aan de omgeving en markt aanpassen

Pijler 3 | Bodembeheer: grondbewerking, bemesting, organische stof toevoegingen

Pijler 4 | Monitoring van ziekten, plagen en onkruiden in het seizoen

Pijler 5 | Gerichte beheersing van ziekten, plagen en onkruiden met behulp van beslissingsondersteunende systemen

Riemens & Molendijk 2022

Welke maatregelen kan een boer nemen?

A complex graphic featuring a central illustration of a smiling farmer in an orange jumpsuit standing in a field with wind turbines in the background. Surrounding the farmer are several hexagonal boxes containing Dutch agricultural terms: 'Fungiciden', 'Bio-stimulanten', 'Monitoring', 'Afdokken', 'Plantdatabank', 'Bedrijfs-hygiëne', 'Gerichte bestrijding', 'Waternutmanagement', 'Nematociden', 'Wärmwater-behandeling', and 'Verhoog weerbaarheid'. A large red question mark is positioned above the farmer. The KNPV logo is visible in the bottom right corner. The text 'Themanummer Integrated Crop Management – een systeem aanpak' is written at the bottom of the graphic.

Vruchtwisseling

Primair inoculum van *P. infestans* bestaat uit geïnfecteerde knollen (afvalhoop, opslagplanten of pootgoed) en oösporen. Sanitatie, strikte kwaliteitseisen aan pootgoed en gewasrotatie zijn maatregelen

Riemens & Molendijk 2022
Gewasbescherming 53(5)

- Ecologische interacties in de bodem -

Functies van het bodemleven

- Organische stof omzetten & vastleggen
- Nutriënten beschikbaar maken voor de plant, N-fixatie
- Bodemstructuur bevorderen – aggregaten & poriën
- Plantengroeistimulerende stoffen, abiotische stressreductie
- Afbraak toxische stoffen
- Bescherming tegen schadelijke organismen → **Ziektewering**

Ziektewering

- Een ziektewerende grond = grond waarin weinig of geen aantasting optreedt in een vatbaar gewas, ondanks de aanwezigheid van een ziekteverwekker.

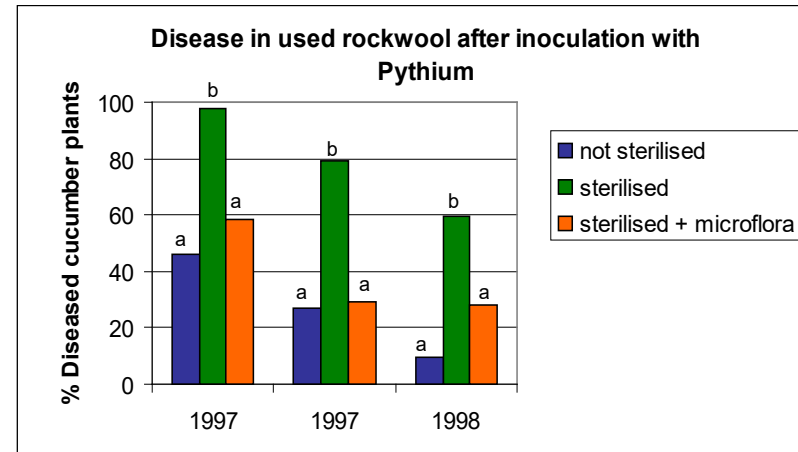
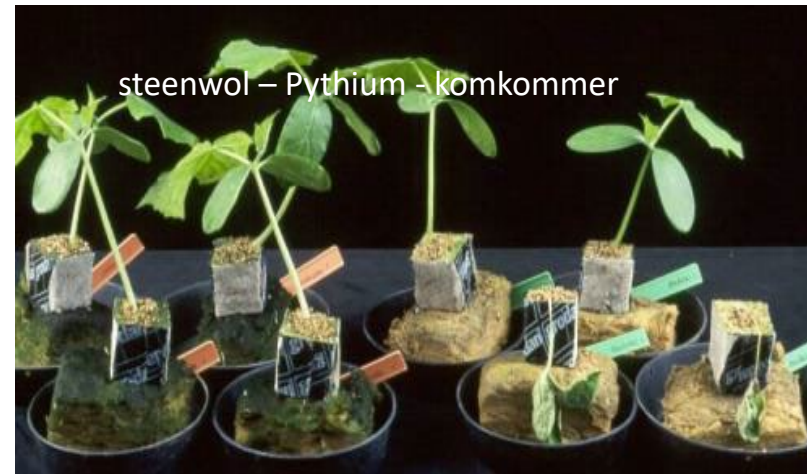

Postma, Scheper, Schilder, 2010

- Mechanisme:
  - Abiotisch
  - Biotisch → ziektewering verdwijnt na sterilisatie

Ziektewerend substraat

- Hergebruikt steenwol is ziekteverend tegen bv. *Pythium*
- Na sterilisatie is ziektevering verdwenen
- Herstel van ziektevering door aanenten van gesteriliseerde steenwol met microflora uit ziekteverende matten

Hoe werkt ziekteverweering?

parasitisme

antibiose

concurrentie

- Diverse mechanismen om ziekteverwekkers te bestrijden
- De grond bevat heel veel en zeer diverse soorten organismen
  - **Maak gebruik van het natuurlijke bodemleven!**

1- Antagonisten voor biologische bestrijding

2- Maatregelen die ziekteverweering stimuleren

Stelling 2: De bodem bevat zoveel organismen dat alle beschikbare ruimte grotendeels bezet is

- eens → zitten
- niet eens → staan

Toelichting

- 1 g grond bevat:
- $\sim 10^9$ bacteriën
- Per cel $\sim 0,5 \mu\text{m}^3$
- Volume poriën ($>0.8 \mu\text{m}$): $\sim 0.3 \text{ cm}^3$
- Oppervlak poriën ($>0.8 \mu\text{m}$): $\sim 1000 \text{ cm}^2$
- $\rightarrow 0,1 \text{ á } 0,5\%$ van de beschikbare ruimte is door bacteriën bezet

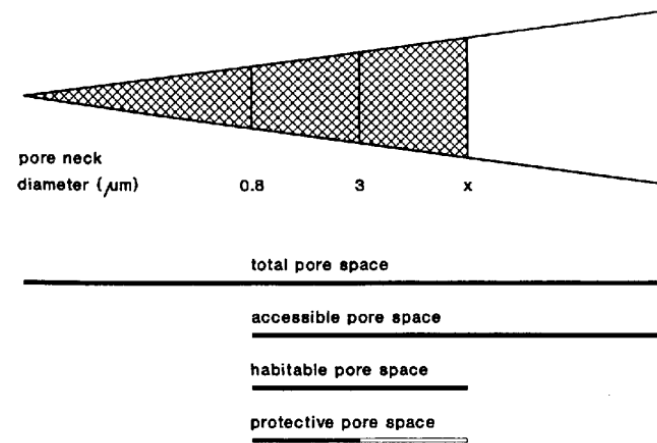

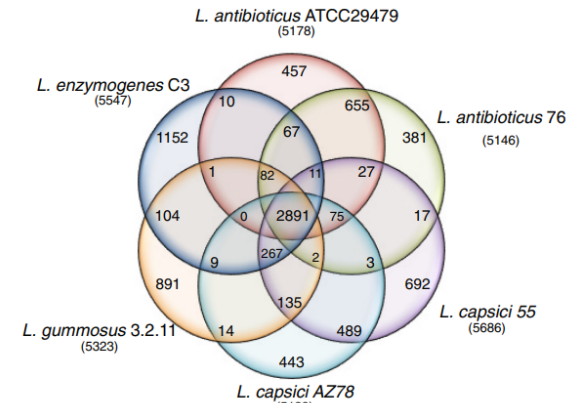
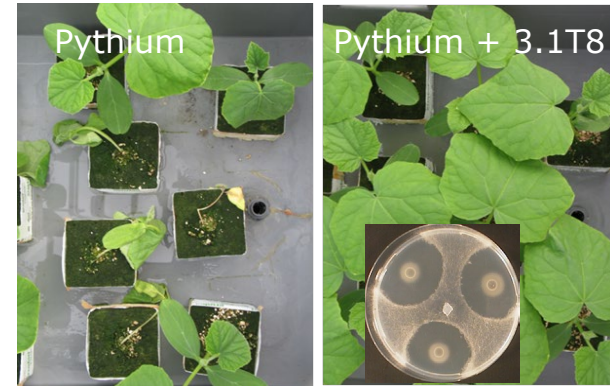
Fig. 3. Schematic presentation of total, accessible, habitable, and protective pore space. Hatched areas represent pores filled with water, and x is the pore neck diameter that is still water-filled at the water potential used (x is $30 \mu\text{m}$ at -10 kPa). $\blacksquare$ and $\square$ indicate if pore volume or pore surface area, respectively, of a certain pore diameter class are expected to be important.

Postma & van Veen, 1990

1- Antagonisten voor biologische bestrijding

- *Lysobacter enzymogenes* 3.1T8 uit Pythium-werend substraat → bestrijdt *P. aphanidermatum* in komkommer
- 3 *Lysobacter* spp. uit Rhizoctonia-werende grond; maar geen causal verband met ziektevering
- *Lysobacter* spp. produceert wel veel interessante stoffen: surfactants, enzymen, antibiotica; remt diverse schimmels & bacteriën; onbekende genen

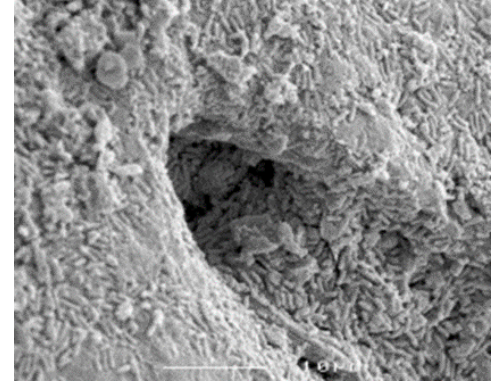
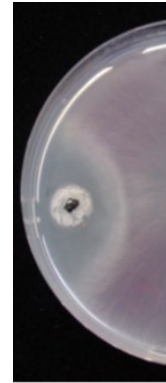
Folman et al, 2003; Postma et al, 2008, 2009;
Gómez Expósito et al, 2015; de Bruijn et al, 2015

Genomic diversity of *Lysobacter* spp.

1- Isolaten met andere eigenschappen

- *Pseudomonas chlororaphis*: bestrijding *Pythium* en *Fusarium*; P-mobilisatie, goede wortelkolonisator
- Streptomyces met grondgeur
- Afbraak toxische stoffen in verhit organisch substraat (verduurzaamde grasvezels als vervanger van potgrond)
- Reductie van plantenstress bij teelt in koudere kassen

2- Maatregelen die ziektevering stimuleren

- Grondbewerking
- Organische stof toevoegen
- Groenbemesters
- Gewasrotatie & -diversiteit

- Continueelt → “disease decline”:
bekend bij *Gaeumannomyces* in
granen, *Rhizoctonia* in diverse
gewassen

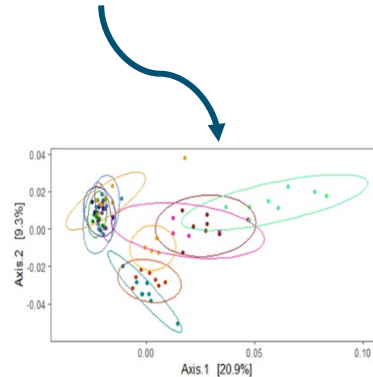

Raaijmakers & Weller, 1998

TRENDS in Plant Science

Onderzoek naar bodemmaatregelen

- Veldexperimenten, gecombineerd met potexperimenten
- Aanwezigheid pathogenen en schade in gewas
- Ziektewering met biotoetsen
- Bodemeigenschappen incl. bodembioïologie

Gebruikte biotoetsen voor bepalen ziektevering

- *Rhizoctonia solani* in suikerbiet.
Specifieke ziektevering: door beperkt aantal micro-organismen, transplanteerbaar
- *Pythium ultimum* in tuinkers.
Algemene ziektevering: door microbiële gemeenschap, activiteit van bodemleven

Rhizoctonia solani - ziekteverspreiding

Vergelijking van gronden door:

- Toevoeging van pathogenen
- Met een vatbaar gewas
- Gelijke omstandigheden
- Voldoende aantasting

Pythium ultimum – gewicht en % aantasting

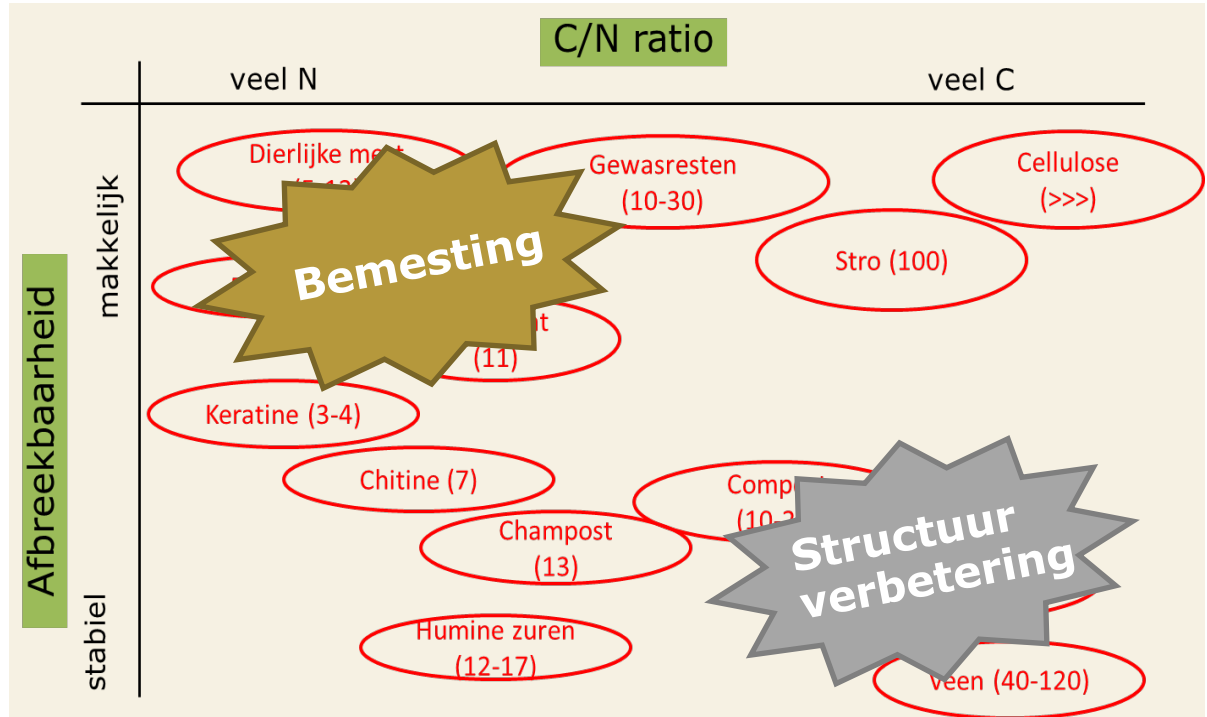
Ziektewering door toediening organische stof

Stabiele organische stof bevordert bodemstructuur en vochtvasthoudend vermogen → omgeving

Labiele organische stof is voedsel voor het bodemleven

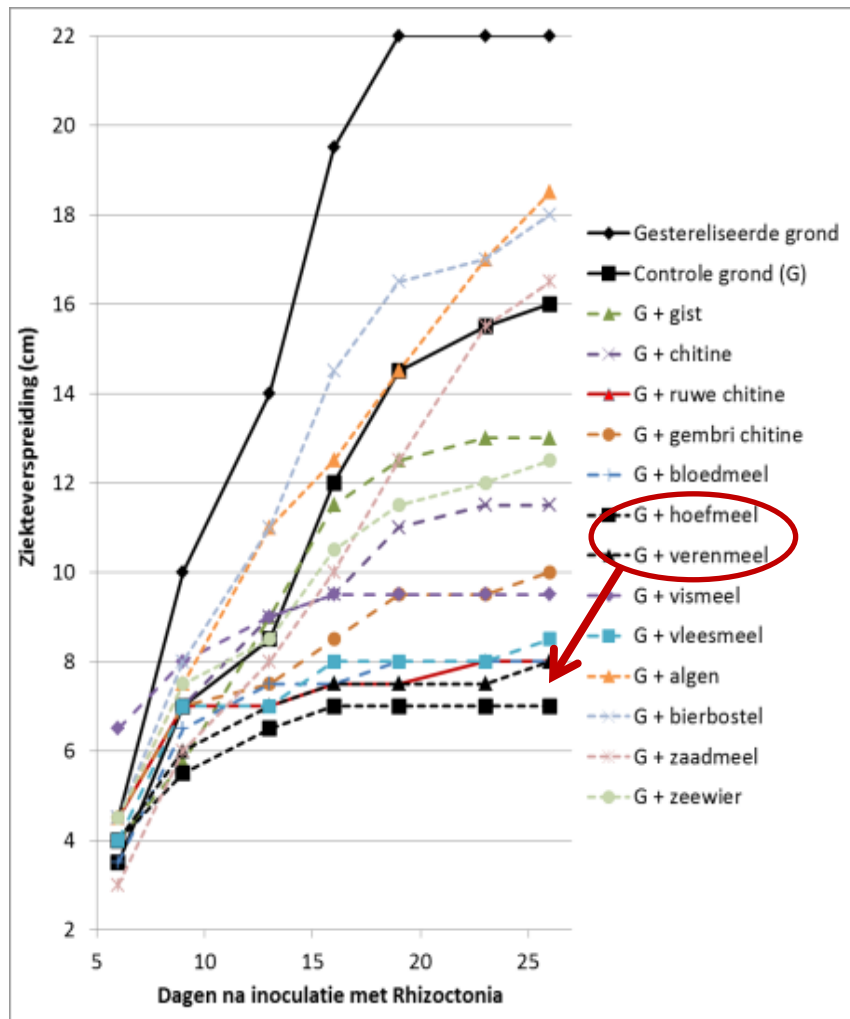

Welke organische materialen stimuleren ziektevering?

Organische reststromen

- Chitine, verenmeel, hoef/haarmeel stimuleren ziektevering *Rhizoctonia*
- Weinig effect van plant-gerelateerde producten, geen effect van dierlijke mest
- Opmerkelijk: meeste ziektevering na toevoeging van schimmel-doorgroeid substraat

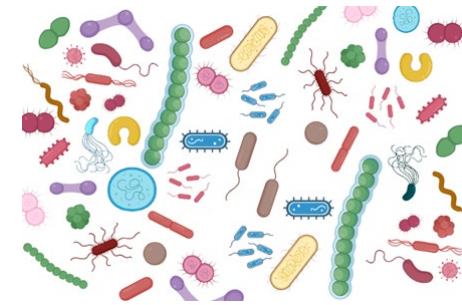
Postma & Schilder, 2015;
Andreo-Jimenez et al., 2021;
<https://edepot.wur.nl/536631>

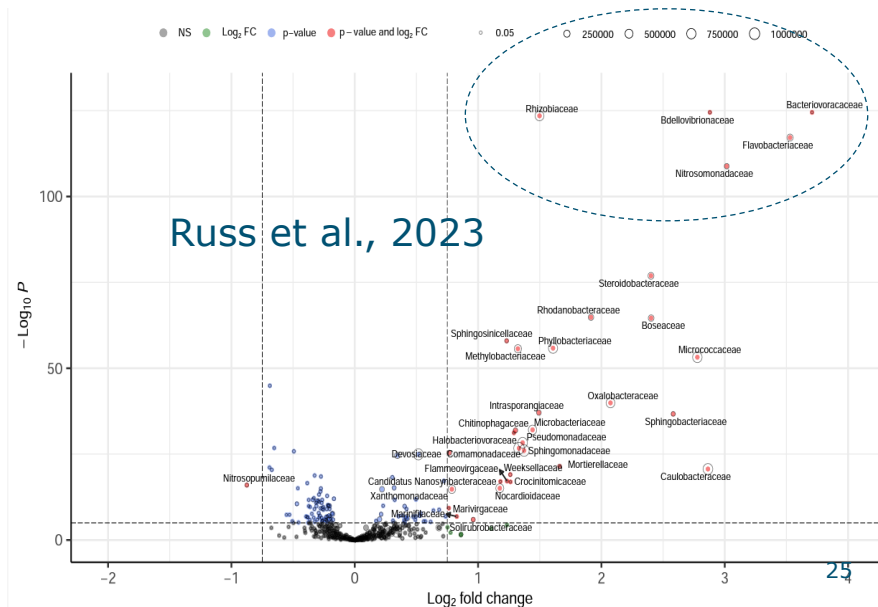

Mechanisme

- **Microbiom:** toename saprofytische bacteriën en schimmels die bekend staan om hun keratinolytische en chitinolytische eigenschappen (bijv. Oxalobacteraceae en Mortierellaceae)
- **Metagenomics:** toename proteïnen betrokken bij de productie van secundaire metabolieten/antibiotica, mobiliteit, keratineafbraak en secretiesysteem (type VI)

Andreo-Jimenez et al., 2021

Sturing ziektevering - veld

Toevoeging	Ziektevering Potexperimenteren	Ziektevering Veldtoepassing
Compost	Pythium 😐 😊 Rhizoctonia 😐 😊	Pythium 😐 Rhizoctonia 😐
Chitine (garnalen, schimmelmycelium)	Pythium 😊 Rhizoctonia 😊	Pythium 😊 Rhizoctonia 😐
Keratine (verenmeel, haarmeel)	Pythium 😊 Rhizoctonia 😊	Pythium 😊 Rhizoctonia 😐

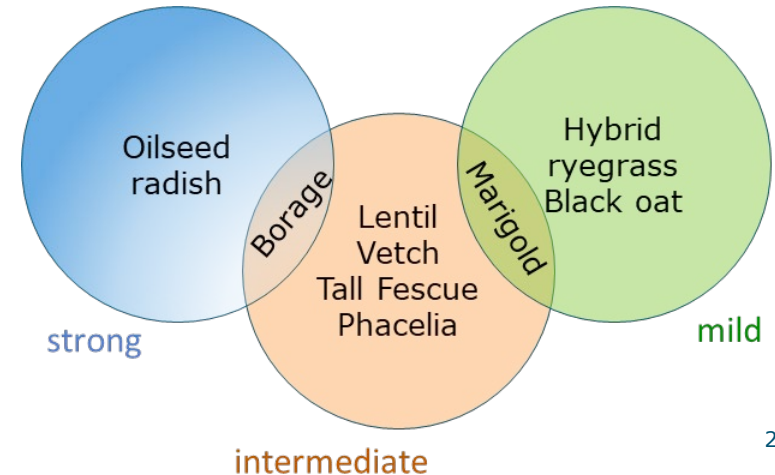
[Postma et al, 2020](#); [Postma et al, 2022](#); [Kurm et al, 2023](#);

Groenbemesters worden steeds belangrijker

- Doel: nutriënten vasthouden, organische stof productie, bodemstructuur, biodiversiteit, onkruidonderdrukking, erosie ..
- Ook effect op:
  - Bodemleven
  - Pathogenen
  - Ziektewering? Stimulering antagonisten?
- Kans: enorme variatie soorten

Invloed van groenbemesters op het microbioom in de bodem. Sara Cazzaniga, PhD 6-12-2023

Stelling 3: Met de nieuwe sequencing-technieken gaan we alle ecologische vragen beantwoorden

- eens → zitten
- niet eens → staan

Toelichting

- DNA technieken blijven zich ontwikkelen
- Let op dat niet alleen meer data verzameld worden, maar dat de resultaten de vraag beantwoorden !! (meer ≠ beter)
- Nodig:
  - Combineren met andere technieken
  - Wat gebeurt er echt: functies, interacties?
  - Hoe zit het ruimtelijk?
  - → goede vraagstelling & juiste proefopzet

Vooruitblik: “de nieuwe werkelijkheid”

- Minder chemische bestrijdingsmiddelen
- Klimaatmitigatie: C vastleggen in de bodem, bv. met organische meststoffen en groenbemesters
- Klimaatadaptatie:
  - Hogere temperaturen
  - Meer weersextremen
  - Nattere winters & drogere zomers
- Trends: meer eiwitgewassen, circulariteit, ..

andere
gewassen

meer
org. stof

groen-
bemesters

'groene
winter'

minder
ploegen

→ Wat betekent dit voor gewasbescherming?

Hartelijk dank voor uw aandacht

Met dank aan al mijn collega's:

Mirjam Schilder, Els Nijhuis, Carin Lombaers, Beatriz Andreo Jimenez, Viola Kurm, Lina Russ, Gerard Korthals, Tess van de Voorde ...

Financiering vanuit vele projecten

